

Bir pyrryldagyn taryhy / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Bir pyrryldagyn taryhy / hekaýa

BIR PYRRYLDAGYŇ TARYHY

Hemiše eñegi taýpy ýaly syrylan, üst-basyna müşki-anbar sepinen, jalbary birkemsiz ütklenen, akja köýnekli, penjeginiň ýakasyna güljagaz gysdyrylan goja jenap Arsú Tomičiň hem basyna şeýle şum ykbal inipdi.

Jenap Tomič gojalyk ýagdaýynda-da bir alada galdy, ol bir wagtkyja gylgyndan dänerli däldi, haçan bolup geçenini Hudaýdan başga hiç kimiň bilmeýän zatlary, özünden bireýýäm ara açan zatlar, onuň göwnüne bolmasa, henizlerem bir durkuny üýtgetmedik ýalydy. Köcelerde gezelenç edeninde, onuň iki gözü hem gyzlardady, özem olary bir wagtky heseri bilen synlaýardy, emma olaryň öz yüzüne gaňrylybam bakmaýandyklaryna geň galan bolýardy. Ol geçirilýän ağşamlarda mydama ýaş näzeninlere "ýeserje" wakalary gürrüň berýärdi, olar bilen salamlaşanında, ellerini gysýardy, emma indi şeýdeninde, olaryň göwünleriniň bir ýalylylygyna aňk-taňk bolýardy.

Diňe käteler, ýeke özi galyp, böwrüne diň salýardy, hakykata göz ýetirjek bolup çytraşýardy we öz ýanyndan içini gepledýärdi: "Eý, Taňrym, meniň gojalan çagym seniň gysgajyk ýubkalar, aňrysý görnüp duran ýukajyk joraplar döretmegiň bolýan zatmydyr? Eý, Taňrym, meniň garrap, sandan galan wagtym seniň konkurs, futbol, rewýu... ýaly zatlary, suwa düşülýän eşikleri oýlap tapmagyň adalatlylygyň nyşanymydyr? Onsoňam seniň rehim-şepagatyň ähli adamlar, ähli nesiller üçin deň dälmidir? Bütin ömrüni noýba iýip, aşgazanyny turşy çakyrlı bilen zaýalan adama, ýuwan gatykdyr çala bişirilen ýumurtgadan başga zat bilmeýän adama ýany sirkä ýatyrylan hyýarly, burgund çakyrlı berre guzynyň etini güjeňleýän bolsaň, onda hany seniň

keremliliğiň?! Eý, Hudaý, heý, onsoň bu zatlar heňe gelýän nerselermidir?

Adatça, Biribaryň beýle-beýle sowallara jogap bermeýänligi üçin jenap Tomiç: "Ýogsa-da, men entek onçakly garry hem däl-le! Men entek terje-le" diýip, göwnüni aldamaga başlaýardy. Hakykatdanam, ýüz görülýän aýna muny ýalana çykarjak bolup duranokdy, ýöne ony hiç kimiň ykrar etmeýän halyna aýnanyň "pikirinden" ne peýda? Ol muny tassyklajak bolup, gör näçe gezekler synanyşyk etdi, özem Hudaý ursun, onuň talap edýän zady uly däldi. Ol ýigrimi ýyl mundan ozalkylary ýaly, özüne ynanylmaçyndan, özi barada ýakymly pikir edilmeginden, aýal-gyzlaryň özünden ejap etmeginden daşary hiç zat talabam etmeýärди. Onuň bar isleg-arzuwy ynha şudy. Bu bolsa onçakly köp zat däldi, juda az zatdy. Şonda-da adamlar muňa razy däldiler.

Bir gezek birgiden näzeniniň ýyganan ýeri bolan Markewiç hanymyňkyda çay içip otyrkalar öý eýesi ondan:

– Siz golaýda Ýankewiç hanymlara baryp gaýtdyñyzmy? – diýip sorady.

Olam çay içip oturyşyna:

– Ýok, dogrymy aýtsam, men, mümkün boldugyça, olara barmakdan gaça durýan – diýip, jogap berdi.

– Wiý-wiý, o näme üçin?

– Göwnüme bolmasa, onuň adamsu birneme gabanjaňrak ýaly...

Ol şeý diýdi-de, öz aýdanlarynyň nähili täsir galdyryandygyna göz ýetirmek üçin töweregine garanjaklady, şol wagt gelinler gülkülerini zordan saklaşyp, aýaklary bilen stoluň aşagyndan bir-birlerini hürseňläp başladylar, ýelpewaçlary bilen yüzlerini ýelpeşen bolup, bir-birleriniň yüzlerine ýaňsylý ýylgyryşdylar.

Başga bir ýola ol Sawiç hanymlarda myhmançylykda bolanynda bir sagatlap ikiçäk gürleşenlerinden soň, gepiň gerdişine göräräk oňa şeýle diýdi:

– Görýän welin, siz entek ýaş hem tejribesiz bolýaňyz. Tutuş bir sagatlap erkek kişi bilen ikiçäk oturmaga çekinmeýärsiňizmi?

– Wah-heý! Ol-a ol welin, men siziň bilen tutuş bir sagatlap

düşekde ýatamda-da, çekinjek zadym ýok – diýip, ol hezil edip güldi.

Bu ýaňsylama onuň mazaly çetine degdi, ýone onuň has gaty gören zady: soň Sawič hanymyň bu ahwalaty ähli agşamlarda gygyryp gürrüň bermesi, oturanlaryň bolsa barynyň gojanyň üstünden hezil edip gülmekleri boldy.

Ýone şonda-da ol bir adamynyň dagynyň hem ynanmajsk zadyny oturanlaryň boýnuna dakmaga synanyşmagyny dowam etdirdi. Günlerde bir gün ol hatyny üýtgedip, öz-özünüň üstünden golsuz nama hem ýazyp gördü. Ol hatda şeýle diýilýärdi:

"Merhemetli jenap! Döşi gyzyl bägülli" gelne süýkenmäñizi bes etmegiňizi maslahat berýarin, diýleni etmeseňiz özüňize idili zadyň garaşmaýanlygyny bilip goýuň!"

Hatyň aşagynda bolsa "Gyzyň sergezdany" diýip gol goýlupdyr. Ol hatyň nähili görüljekdigini biljek bolup, ilki erkekleriň arasynda, soňam gelinleriň haýpyny getirjek bolup, olaryň ýygnanyşyklarynda okap başlady. Ol adatça:

– Halaýyk, şeýle ýagdaýda nätmelidigimi salgy beräýseňiz – diýip gürrüñe başlaýardy we haty okamaga durýardy.

Elbetde, gülki dik asmana galýardy. Oturanlaryň iň ýuka ýüreklieri oña şeýleräk maslahat berýärdi:

– Jenap Tomiç, arkaýyn boluň. Bu haty ýazan ýa-ha barypýatan eşekdir (eşekler bolsa söýgüden jebir çekenoklar) ýa-da, has dogrusy, siziň halys eňkamy gaçan garrylygyňza garaman, üstüňizden güljek bolýandyr. Iň bolmanda siziň ýaşyňza bir hormat goýmaly ahyryn.

Gözüni-başyň aýlap gidýän şeýle "göwünliklerden" soň, jenap Tomiç bir gezek öýlerine gaýdyp geldi-de, ýaňsylamalara bahana bolan golsuz haty jyrrym-jyrrym etdi we elden-aýakdan düşüp, özünü ýumşak kürsiniň üstüne goýberdi.

– Maňa ynanýan ýok. Ýogsam bolmanda ynanaýanlarynda näme bolýar? Hiç zat! Wah, ýalançy dünýe diýsänim!

Ol öz-özünü köşesdirjek boldy. Bolmady. Şondan soň agyr hassalyk zerarly lagşan adam dek düşegiň üstüne süýndi. Ýone balyk bilmese, halyk bilyär. Ertesi ir bilen jenap Tomiç

ukudan oýananynda otaga hemişekileri ýaly, eli bir çaska kofeli, bahana bolsa, täze gybatlary eşitdiräýmek meýilli hyzmatkär kempir girdi.

Jenap Tomičiň ýasaýan jaýy ýasaýylardan hyryny-dykyn doludy, şonuň üçinem ol giden bir posýology, giden bir dünýäni ýada salýardy. Şol sebäpli bu ýerde ýeke günem gyk-baksyz geçenokdy. Jenap Tomičiň hyzmatkär kempiri bir günde bolup geçen wakalary toplaşdyrýardy, olary öz elegenden geçiribem ertesi, irki gazetler mysaly kofe başynda jenap Tomiče habar berýärdi. Gepiň gerdişine görä, ol bir gün jenap Tomiče şeýle gürrüň berdi:

- Ýokarda, Staniçewlerde işleyän gyzjagazy tanýaňyzmy?
- Hawa, ýadymda – diýip, jenap Tomič kofe owurtlap oturyşyna göwünli-göwünsiz jogap berdi:
- Aý... görgüliň maňlaýy şor eken.
- Näm bolupdyr?
- Ol ýaňy on altysyny doldurypdyr, eýýämem ýedi aýlyk göwrelimiş.
- Görseñizläň, görseñizläň, walla! – diýip, jenap Tomič aljyraňny gürledi we ýene: – Görseñizläň, görseñizläň, walla – diýip, öňki aýdanyny gaýtalady.

Ol gyzjagaz onuň oý-pikirini şeýle bir gaplap aldy welin, öz hyzmatkarınıň sanaşdyrýan beýleki täzelikleriniň bary onuň bir gulagyndan girip, beýleki gulagyndan çykyp gitdi, özi hem mahal-mahal:

- Görseñizläň, görseñizläň, walla – diýip, şol bir diýenini gaýtalady oturdy.

Şol pursatda onuň kellesinde onçakly düşnükli bolmadyk, daşgyn bir pikir peýda boldy, ol pikir hem, içagyrysy ýaly, ony şol horlady ýördi, uzynly günläp ol gyz Tomičiň kellesinden çykmady.

Ertesi hyzmatkär aýal oňa kofe getirip bereninde, onuň ilkinji sözi:

- Ol gyzyň ýagdaýy nähilikä? – diýen söz boldy. Hyzmatkär aýalam:
- Aglap otyr – diýip, jogap berdi.

"Hawa-da. Aglamasa dagy nätsin?" diýip, jenap Tomič içini

geplettdi.

Ol sesini-üýünü çykarmady. Birsellemeden soñam:

– Nämä diýseñizläň, ol gyzjagaz meniň ýanyna gelip-gitsin, men oňa nämä etmelidigini salgy berjek – diýdi.

Hyzmatkär aýal aňk-taňk boldy. Emma gyzy çagyrmaga ýola düşdi, şondan soñ basym gözüniň ody alnyp, ýüz-gözi menek-menek bolup duran gyzjagaz öýüň bosagasyndan ätledi.

– Giriber, giriber, men saña nämä etmelidigini öwredeýin.

Gyz özüni dürsäp, onuň golaýyna bardy.

– Bu waka öňræk bolupmydy? – diýip, jenap Tomiç sorady.

– Yedi aý mundan öň – diýip, gyzjagaz sudda oturan ýaly bolyp jogap berdi.

– Ol oglan kim bolmaly?

– Talyп.

– Ady nämä?

– Bilmedim.

– Indi sen nämä etsem diýýärsiň?

– Bilmedim, gaýdyp öýümize-hä baryp biljek däl.

– Öý eýeleri-hä seni saklamazlar. Onsoñ sen çagaň bilen nırä çykmakçy? Köçämi?

Gyz ses edip aglady, jenap Tomiç bolsa ony köşeşdirmäge oturdy:

– Men saña nämä etmelidigini öwredip, senu bu beladan gutaraýyn. Seni şu jaýyň ikinji gatynda oturan aklawjy Nikoliçiň ýanyna çyk-da, bar bolan zatlary anyk bolşy ýaly gürrüň ber, ýöne talybyň adyny tutma-da, seni aldanyň mendigimi aýt. Men döwletli adam bolamsoñ, saña çagaňy eklär ýaly pul töläp biljek.

Jenap Tomiç etjek işini birkemsiz oýlanypdy. Aklawjy Nikoliç bilen otuz ýyl töwerekleri geleşmänsöñ, onuň pirimi has hem mekirdi. Bir wagtlar jenap Tomiç aklawjynyň aýaly bilen aýrylyşmagyna sebäp bolupdy, şonuň üçinem aklawjy şondan bări öz maşgala durmuşyny bozujydan ar almagyň küýündedi.

Jenap Tomiç öte düşmändi. Ol nikasız doğan çaganyň atasynyň kanun taýdan yzarlanmaýandygyny bilyärdi, ýöne aklawjy Nikoliçiň bütin jemagatyň öňünde goh turuzjakdygyny, onuň ýetip bilmeýän arzuwyň şudugyny hem ol ýadından çykaranoqdy.

Soňky wakalar jenap Tomičiň çak edişi ýaly bolup ýaýbaňlandy. Ertesi ll aklawjydan edaranyň möhüri basylan bir hat aldy, hatda meseläniň imisalalyk bilen çözülip, onuň suda we sud bileb baglanyşykly netijelere goýulmazlygyny razylyk bermegi soralýardy. Jenap Tomič mert adam hökmünde özünüň çaga atasydygyndan yüz dönderip bilmejekdigini we çagany eklemäge borçnama almaga razydygyny habar berdi. Hat aklawja baryp gowşanynda ol, elbetde, munuň bilen ynjalyp bilmedi. Basym gazetleriň birinde "Utançszlyk" diýlip atlandyrylan haý-haýly makala peýda boldy. Elbetde, muny beýleki gazetler hem alyp göterdiler, kafelerde, üýşmeleňlerde, garaz, iki adamyň başy çatylan ýerde gybat dik asmana galýardy.

Jenap Tomič öñki öýke-kineleriniň, äsgerilmezlikleriniň hemmesini diýen ýaly ýerine salan dek boldy. Ol döşünü gaýşardyp, köçelerde gezm edip ugrady, öz ýeňsesinden adamlaryň: "Bu şol näkes-dä" diýip, pyşyrdaşyşlaryny keýp edip diňledi.

Käte tanyşlaryndan biriniň:

- 0 nähili beýle bolaýdy? – diýen sowalyna ol kibtini gysyp:
- Nätjek-dä, adamyň bütin dünýäsini unudaýan wagty hem bolaýýa-da – diýip, jogap berdi.

Aýal gürrüňleriniň hemmesiniň soňunyň "Wah, beýle zatlar kimiň kellesine gelýärdi diýsene!" diýen teýeneli sözler bilen tamamlanýandygy ony aýratyn-da heýjana getirýärdi.

"Seniň bilen bir sagatlap düşekde-de gypynç etmän ýatyp biljek" diýen hanym Sawice duşanynda onuň: "Hany siz şol sözleriňizi ýene bir gezek gaýtalaň, ýene bir gezek gaýtalaň" diýip, aýdaýasy-aýdaýasy geldi.

Çaga sagatjady, ösüsü kadalydy we jenap Tomičden düşýän ýoňsuz hakdan lezzet alýardy. Gyzjagazyň hem durmuşyndan göwni hoşdy, ol bagtynyň beýle çuwüşine haýranlar galyp, yzyndan ýetip bilmeýärdi. Jenap Tomič bolsa töweregindäki adamlaryň öz gybatyny edip, özünü "maýyl ediji" diýip atlandyrýandyklaryna monça bolýardy. Bu oňa diýseň ýakymly degýärdi! Diýmek, hemme zat gülala-güllükdi, eger bir gezek jenap Tomice şeýle mazmunly hat gelip gowuşmadyk bolsa, bu ýagdaý entek-entekler dowam etjekdi:

"Merhemetli jenap!

Häzir size ata diýýärler, ýöne bu meniň hyzmatym. Şoňa görä, size eden ýagşylygyma derek hak almasam, adalatlylyk boljak däl. Meniň gyş geýer ýaly paltom ýok. Şonuň üçinem men sizden şu haty eltene iki müň dinar berip goýbermegiñizi haýys edýärin.

Hormatlama bilen siziň çagaňzyň atasy".

Jenap Tomiç bu haty okanynda onuň öňünde düýpden täze bir mesele ýüze çykdy. Ol bu elhenç ýagdaýyň azap edip guran ymaratyny tutuşlygy bilen weýran edip, özünü hem bütin ilin öňünde şeýle masgaraçylygyna öwürjekdigine göz ýetirdi. Şonuň üçinem ol iki müň dinary gepsiz-gürrüňsiz berip goýberdi.

Elbetde, talyp gözli çeşmä duşanyna begenip, diňe bir gyş paltosy bilen oňmady. Onuň başga-da birtopar hajatlary bardy. Jenap Tomiç bolsa, öz abraýynyň hatyrasyna ol hajatlary kanagatlandyrmaly boldy.

Jenap Tomiç nätanyş talybyndan ýygy-ýygydan hat alyp başlady.

Bir gezek oňa şeýle mazmunly hat gelip gowuşdy:

" – Çuňňur hormatlanylýan Tomiç! Men bir pukara talyp, özümem juda mätäclik çekýärin. Dogrusy, siz maňa kömek edip dursuňyz, ýöne meniňem, siziňem bähbidiňiz üçin meni ogullyk edip alsaňyz, has hem gowy boljak. Şeýtseňiz, soň biziň aramyzdaky meseläni ymykly ýola goýup biljek. Beýle hossarlyga menem aýratyn many berip, özümi siziň ogullygyňyz, ýagny siziň birwagtky jalaýlygyňzyň önümi diýip, yylan edip biljek. Şeýlelikde men we siziň eklenjiňizdäki çagam ikimiz bir dogan, sizem biziň sarpaly atamyz bolup biljek. Şeýdibem bütin maşgala bir tünege jemlenjek, şonda hiç kin siziň kesekiniň çagasynyň atasydygyňzy hem güman etjek däl. Siz bular barada bir oýlanyp görүň.

Hormatlama bilen siziň çagaňzyň atasy".

Jenap Tomiç özüni ýumşak kürsüniň üstüne goýberdi-de, içini gepledip başlady...

Geliň, bizem oňa azar berip durmalyň, goý, ol pikirlenýän bolsa pikirlensin. Näme edip, näme goýmalydygy barada hem onuň

özi aladalansyn.

Branislav NUŞIÇ,
serb ýazyjysy.

Terjime eden: Dañatar BERDIÝEW.

Satırıki hekaýalar